

Dialog byl natočen odpoledne ve čtvrtek 6. června 2013 na pražském Výstavišti v Goja Music Hall, při konferenci manažerů společnosti Motiv P.

MS: *Co pro vás znamená rok 1989? Jaké naděje jste do něj vkládal jako exulant? Jak se případně naplnily?*

MZ: V každém případě to pro mě, jako pro exulanta, byla úžasná příležitost a také jsem se na to tak díval. Samozřejmě jsem se snažil přispět k naplnění té ohromující příležitosti. Když jsem se ale vrátil, zjistil jsem, že tato příležitost je Čechy vnímána zcela jinak, různými způsoby a k různým cílům.

MS: *Viděl jste to tak, že se opět Československo stane součástí Západu?*

MZ: To jsem před příletem považoval za samozřejmost. Spíše jsem se domníval, že navážeme na naše nejlepší podnikatelské tradice. Tím mám na mysli bratry Bati, Škodu, atp. Já jim říkám národní kapitalisté ...

MS: *Jistě jsou tam asi i zakladatelé ČKD ...*

MZ: Ano, je to třída národních kapitalistů, kterou jsem chtěl obnovit. K tomu bylo důležité, aby kapitál, který zde od komunistů ještě zbyl, byl nějakým způsobem uchován pro národní vrstvy. Tam jsme se rozešli, neboť představitelé tzv. transformace se dívali na proces z jiného pohledu a na kapitál už zcela nepochopitelně.

... Komunismus ...

MS: *Nyní bych položil abstraktnější otázku. Jak se vyrovnáváte s termínem ideologie. Dvacáté století jím bylo nasyčeno. Soudíte, že pomáhá lidem k orientaci ve společenském prostoru?*

MZ: Ne. Ideologie je berlička, mapa či návod pro nemyslicí. Kdo nemá svůj vlastní názor, přiklání se k té či oné ideologii. Ideologie, tak jako dogmatická víra, je metlou lidstva: omezuje sebevědomí, spoléhání na sebe sama, sebeurčení a hlavně tvorbu vlastního, individuálního úsudku, což je podstatou demokracie. Vidíte sám, jak v ČR tápou a škodí vyznavači levice nebo pravice, lepící se na své omezené ideologie a podřizující vlastní názor pochybnému kolektivismu ideologického myšlení. Poznáte je podle strojového omílání myšlenkových klišé a popírání zdravého rozumu; jde o novodobé „robomyšlení“. Společnost potřebuje lidi s individuálním „Weltanschauung“, ne Čapkovy roboty.

MS: *Jak jste vnímal komunistickou ideologii, která naší zemi existovala 41 let? Co pro vás znamenala?*

MZ: Jak jsem ji vnímal? Pohlížel jsem na ni jako na ideologii, která vůbec nevychází z reálných podmínek, hodnot a chování člověka. Je ideologií, která si vymyslela systém, a podle něj bude měnit své okolí a chování člověka. Nelišila se příliš od současných ideologií. Vždy jsem vnímal lidské chování jako autonomní a vyplývající z přirozených záměrů jedince. Vždy jsem byl zastáncem svobodného trhu a kapitalismu. Pro mě ideologie neměla zvláštní hodnotu. Snad jen, že jsem se naučil rusky. To se mi později dokonce i hodilo.

MS: *Někteří lidé mohli minulý režim vnímat jako zmar. Souhlasíte s tím?*

MZ: Převážně to byl zmar hodnot, zmar v chápání lidských potřeb a zmar lidského úsilí. V žádném případě to nebyl zmar fyzických manifestací. Naopak, zůstaly zde funkční podniky a funkční zemědělské systémy. Zůstala zde spousta věcí, zůstal zde kapitál, s nímž dalo něco dělat. *Made in Czechoslovakia* byla silnější značka než cokoli současného. Zmar vidím v psychologickém a hodnotovém systému. Že lidé umějí postavit loď nebo cukrovar, že zde zůstaly podniky či družstva, to

se nedá upřít. Zkrátka, není to zmar celoplošný. V historii nic takového neexistuje: aby „přežil“ systém, jenž by vše předchozí rozbil a zničil – a lidé jej pak nadále používali. Bez historické kontinuity není života. Komunismus toho byl zářným příkladem.

MS: *Kuba, Severní Korea ...*

MZ: Jen potvrzují tato pravidla. Skutečnost je taková, že existují statky v Severní Koreji, které Jižní Korea velmi ráda využívá. Pro mě by bylo nepochopitelné, kdyby existoval systém, který by mařil nejen hodnoty a potřeby, ale i fyzické manifestace daných úsilí. Nic takového jsem si neuměl představit. Ale v Česku se to skutečně stalo, v míře předtím nevídané. Budeme za to platit po celé generace.

MS: *Předpokládali jste, že komunistický režim respektive socialistický režim časem padne?*

MZ: Osobně jsem to nepředpokládal. V té době jsem byl v exilu. Do roku 1985 jsem si nebyl jistý, že dojde k jeho pádu. Zkrátka, uměl jsem si představit, že to může pokračovat, obzvláště díky chování lidí. Po roce 1985 mi ale bylo celkem jasné, že k jeho pádu dojde, díky externím vlivům. Systém sám sebe vyšachoval právě tím, že nebyl schopen reagovat na měnící se potřeby a hodnoty lidí.

MS: *Nesmíme opomenout skutečnost, že Michal Gorbačov měl zájem jej reformovat.*

MZ: Ano, ale to byl spíše zájem politicko-slovní. Chtěl Rusy odnaučit pití alkoholu, které pak vedlo ke zničení velmi vzácných vinic. Jsou to všechno nesmyslné politické kroky společenského inženýra. Mohl mít nějaký zájem, ale nevěděl, jak na to. Neznal pojem svobodného trhu, tak jako jej neznali ani jeho čeští nohsledi. Stát o všem rozhodoval, a v ČR rozhoduje dodnes; sám posuďte s jakým úspěchem. V ČR se dnes točí vše kolem státu, vlády, politických stran a pochybných ideologií levice a pravice. Autonomní regiony, lokality a jedinci neexistují – jsou to již vyhynulé druhy, à la Baťové a jejich Zlín ...

MS: *Lze ve zpětném pohledu říci, že komunismus byl velkým experimentem společenského inženýrství?*

MZ: Ano, byl experimentem. Kdybyste tomu nevytvořil ideologicko - politickou podstatu, spontánně by nikdy nevznikl. V kapitalismu nemusíte plánovat nic: když necháte lidi dělat, co chtějí, „vymyslí“ si kapitalismus, vymyslí svobodný trh. Slovo kapitalismus má dnes úplně jinou konotaci. Teprve lidští myslitelé koumají a vymyslí, co není přirozené. Dnešní EU je toho zářným příkladem. Následně, v naivní víře, že politici jsou chytřejší než příroda, se to snaží prosadit. Zatím to vždy a vše skončilo fiaskem.

MS: *Lidé, kteří se snažili vytvořit odlišný systém, se domnívali, že je to kapitalismus, který vede k odcizení člověka. Též zde vzniká kumulace kapitálu a lidé jsou vykořisťováni.*

MZ: To je marxismus. Tvůrci koncepce se dívali na kapitalismus jako na protiváhu komunismu či socialismu. Ve skutečnosti tomu tak není. Kapitalismus by byl protiváhou, kdyby byl umělým systémem, kdyby jej vytvořila jistá skupina ideologů. Kapitalismus však žádná skupina ideologů nevytvořila. Lidstvo vždy, když se zabaví ideologů, sklouzne do systému svobodného trhu. V tom smyslu nemá význam je porovnávat, protože jde o nesouměřitelné veličiny. Jen si uvědomte, jak kapitalismus vznikl v době industrializace. Byly tam obrovské posuny a celá řada lidí z venkova, ze zemědělství přecházela do průmyslu. Neměli ani schopnosti, ani vzdělání, ani vlastnosti. Nutně byli vykořisťováni v tom smyslu, že podnikatelé jim nemohli platit jako expertům, nebo fachmanům. Zkrátka kapitalismus v přelomových, transformačních fázích má vždy tento aspekt. Nakonec se ukáže, že se z toho vždy dostane. Kapitalismus dokáže zajistit poměrně vysokou úroveň pro střední třídu, což

socialismus nebyl. Pochopili to i Číňané. Každý se na to dívá z jiného úhlu. Češi touží po socialismu, Číňané po kapitalismu. Osobně s tímto problémem nemám. Umím si představit, že aspekty vykořisťování se dají ideologicky využít, jako toho využil Marx. Na druhé straně, Adam Smith se zabýval stejným problémem. Spatřoval jej jako dočasný jev. Viděl sílu svobodného trhu, tedy tu sílu, která dokáže uspokojovat lidské potřeby tam, kde stát nebo diktatura toho schopny nejsou. V této oblasti jsem neměl pochybnosti.

... Kapitalismus a jeho obnova ...

MS: *Při pádu režimů ve východním bloku jste byl přesvědčen, že dojde k obnovení volného trhu, kapitalismu ...*

MZ: Raději bych říkal, že dojde k obnově **svobodného** trhu. Volný trh znamená, že si člověk může dělat, co chce. Svobodný trh znamená, že musíte zajistit a ne narušit svobodu druhého. Kdybych to měl říci zkratkou, volný trh znamená, že můžete vzít kohokoliv po hlavě, lhát mu, nebo jej manipulovat. Svobodný trh znamená, že jeho svoboda nesmí být ohrožena. To proto, že základním principem svobodného trhu je, že v transakci obě strany musí mít benefit. Je to velmi prosté. Když nějaká kultura dovolí, aby se legálně dalo lhát, podvádět, používat ve smlouvách drobného tisku, manipulovat důchodce, tak jde o přímé narušení a deformaci svobodného trhu. Z liberálního hlediska je to trh volný. To znamená, že je přítomen princip „caveat emptor“. Spotřebitel, zákazník se musí starat sám o sebe. S tím však nesouhlasím. Jsem přesvědčen, že svobodný trh musí být regulován právě proto, aby zajistil svobodu. Jinými slovy, abyste byl ochráněn před tím, že vám někdo dá jed do jídla, nebo jedovaté barvy na dětské hračky. To je zajištění svobody. Volný trh dovoluje a přesouvá odpovědnost z výrobce a poskytovatele na zákazníka. To však považuji za nesprávné.

... Washingtonský konsensus ...

MS: *Rád bych se zeptal, jak jste se díval či zpětně díváte na Washingtonský konsensus? Byl zpětně doporučován mezinárodními institucemi. Československá vláda je v rámci svých transformačních opatření realizovala.*

MZ: Musím se přiznat, že jsem nikdy tento výraz neslyšel, a proto mi, prosím, řekněte, co je Washingtonský konsensus ...

MS: *Byl navržen experty ministerstva financí Spojených států a Mezinárodním měnovým fondem. Je vytvořen na základě liberalizace, deregulace, privatizace, rozumného rozpočtového hospodaření a střídme měnové politiky.*

MZ: Nevěděl jsem, že se tomu říká Washingtonský konsensus. Byl a je to Mezinárodní měnový fond, který prosazoval určitou formu volného trhu a nechápal nutnost svobodného trhu.

MS: *Myslíte si, že to navrhli lidé, kteří byli vzdáleni dobré praxi a realitě? Tážu se proto, že koncept sám byl doporučen pro země Latinské Ameriky, které trpěly makroekonomickou nerovnováhou.*

MZ: Byl doporučen celé řadě zemí, které se snažily transformovat z diktátorského nebo komunistického systému. Pouze říkám, že představa těchto institucí byla poměrně omezená, naivní. Trh chápaly jako trh volný, a nikoliv jako trh svobodný. Základním principem nebyla svoboda spotřebitele, svoboda účastníků na trhu, ale svoboda poskytovatele. To znamená výrobce. To narušuje princip, že obě strany mají mít z transakce benefit. Navíc je v tom ještě „výhoda“ politického ideologa-manipulátora, který nakonec udusí obě strany svobodného trhu.

MS: *Jinými slovy, Washingtonský konsensus byl „šit“ na míru korporací a nebral ohled na spotřebitele.*

MZ: Nebylo to úmyslné. Lidé z MMF, kteří psali tento konsensus, takhle trh chápali. Nedošlo k lidskému spiknutí. Důvod byl v nepochopení, že obě strany musí mít benefit, že musí ochránit svobodu. Problém je, že neměli nadhled nad tržním systémem. Jinými slovy, oni se do něj narodili a fungovali v něm celý svůj život.

MS: *Měli to v srdci, v mysli.*

MZ: Ne snad v srdci, ale měli to ve způsobu jednání. Svým studentům dávám často toto přirovnání. Je to jako, když je ryba ve vodě, nezajímá ji podstata vody. Ji zajímá, že když pohne ploutví určitým směrem, dostane se do patřičného pohybu. Takto lidé v USA chápou trh. Je nezajímá, jaké jsou hlavní principy trhu. Pouze vědí, že když udělají toto, budou mít tuto možnost, když to udělají jinak, ta možnost se ztratí. Jinými slovy, lidé z kapitalistických zemí se umí pohybovat ve vodě, ale nemají vrozenou nutnost se nad trhem „zamýšlet“ – jako se ryba nemusí zamýšlet nad tím, co je voda. To ji nezajímá. Lidé, kteří přicházejí zvenčí, toto narušují: nemají tuto schopnost vžitou, protože se v systému nenarodili. Je zajímavá, proč to funguje, jak to funguje a zdali je to správná funkce? Došel jsem k názoru, že v pohledu tehdejšího MMF, v němž dominovali lidé z volných trhů, chybí pochopení základního principu: tj. že obě strany musí mít z uskutečněných transakcí benefit. Tvůrci koncepce MMF se vůbec nezabývali tím, že si lidé budou muset dávat větší pozor, nebo že se objeví celá řada lumpů – ideologů, kteří budou lidi okrádat. Tak se též stalo.

... Blahobyt, bohatství ...

MS: *Dobrá, postupnou akumulací zisků, benefitů vzniká bohatství. Jak jste vnímal dohánění západního světa naší republikou?*

MZ: Bylo to pouze heslo. Žádné dohánění se nekonalo. Dohánění se nedá vyhlásit na ministerstvu. Dohánění je otázkou mikroekonomickou, ne makroekonomickou. To znamená, jak se organizují podniky, jak je řídit a vedu. Není to makroekonomický koncept, který si vymyslí nějaký ideolog strany, který řekne: „Dohnat a předejhnat.“ V tomto světě jsem žil. Slyšel jsem mnohokrát „dohnat a předejhnat“. Bylo mi to k smíchu. Tento směr propagoval Chruščov, že v našich životech doženeme a předeženeme, a proto mě velmi deprimovalo, když se v půli devadesátých let objevila tzv. Lisabonská strategie. Bylo tam dohnat a předejhnat Ameriku. Z mého pohledu je to strategie velmi špatná. Jinými slovy dohnat a předejhnat je pouze politické heslo, nemá náplň. Česká republika je toho důkazem, nic jsme nedohnali.

MS: *Ekonomové vám říkají, že výstup hospodářství je dramaticky jiný, orientován na Západ. Můžeme snad vidět posun.*

MZ: Jsem ekonom, nevím, co mi mohou říci. Posun přece neznamená dohnání. Posun je pouze posunem. Jistěže můžeme v ČR posun vidět. Na druhou stranu mi řekněte, co jsme dohnali, či koho jsme dohnali. Byli jsme na prvním místě ve střední Evropě. Dnes se již držíme jen zuby nehty. Již i to ztrácíme. Nic jsme nedohnali. Na nic si nemohu vzpomenout. Přešli jsme na jiný systém, ale neuměli jsme jej využít. Když jsem se vrátil v roce 1990, očekával jsem, že se velmi aktivně začneme zajímat o Baťův systém řízení a že se budeme učit podnikat – jako národní kapitalisté za první republiky, kteří udělali z Čech, v rámci Rakouska – Uherska, jednu z nejvyvinutějších zemí v Evropě. Zájem ze strany zdejších lidí nebyl vůbec žádný. S Baťou jsem neuspěl. Nikdo s tím nechtěl nic mít. Češi chtěli opisovat americké moderní systémy a podle toho to také dopadlo.

... Ignorance Bati a jiných ...

MS: *Čím si to vysvětlujete?*

MZ: Za prvé, zdejší lidé neznali historii, nikdo ji nestudoval. Když se lidé jistě věci nenaučí ve škole, jako když to neexistuje. Ve své historii máme a stále vystřihujeme velké díry. Jelikož o Baťovi 41 let nikdo neučil, lidé o něm nevědí. Jediné, co jim zůstalo v hlavě, byla úvaha, že když je to 50 let staré, tak je to nefunkční. Bylo to pro mne velké zklamání. Jsem přesvědčen, že dnes ztrácíme z hlediska konkurenceschopnosti. Všechny kapitálové statky jsme prodali, v převážné většině do zahraničních rukou. Nemáme vlastní hospodářství; vlastně poskytujeme montážní služby za úplatek.

MS: *Jsme montovnou Evropy.*

MZ: Nejen to, poskytujeme i skladovací služby. Nutno říci, že za služby jsme placeni. Největší trapas je v oblasti montování automobilů. Ty jdou přes hranice a započítáváme si je jako export. Uvádíme plnou hodnotu automobilu. Dostaneme však z hodnoty automobilu asi jen 15 procent za své „pochybné“ služby, které dnes může dělat kdokoliv.

MS: *Utváří se fikce prosperity hospodářství či lépe zahraničních ekonomických vztahů.*

MZ: To je asi opravdu jen fikce podle Viewegha. Vůbec nejsme exportní ekonomika, neboť jediné, co exportujeme, jsou služby, které jsou externě objednávané zahraničními vlastníky. Jakmile vzroste hodnota pracovní síly v podnicích, které poskytují outsourcované služby, zahraniční investoři odejdou. Dnes vyrábějí škodovky i Číňani – Němcům je to jedno. Říkám tomu efekt cirkusu Humberto. Když cirkus opustí svoji kotlinku, najednou vše spadne, všichni jsou zadluženi, jelikož si mysleli, že tenhle Humberto nikdy neodejde.

MS: *Zvýší se nezaměstnanost, ...*

MZ: Samozřejmě, vzroste.

... Demokracie ...

MS: *Hovořili jsme o tržním řádu, ale bylo by vhodné se zeptat, jak jste vnímal otázku obnovení demokracie? Je to systém, který jsme měli za první republiky, třebaže nebyl úplně dokonalý.*

MZ: To je podobné. Hned v roce 1989 jsem po svém příjezdu začal mluvit o tom, že očekávám – a skutečně vnitřně jsem očekával – že zavedeme přímou demokracii, protože k tomu máme příležitost. Namísto toho jsme se vrátili k demokracii dvacátých let, jež byla účelově partajní, neboť tehdy nechtěli, aby byl prezident ohrožován. Znovuzvolení prezidentů byla stranickou záležitostí. Trvalo nám od roku 1918 až do roku 2012, než jsme se dostali k přímé demokracii ve volbě prezidenta. I to zde selhalo, protože jsme opět privilegovali partaje. Jejich kandidáti měli mnohem výhodnější pozici než ostatní. Očekával jsem, že bude větší podpora přímé demokracie. Zde došlo k velkému zklamání, protože namísto toho, abychom skutečně vytvořili něco pro nové století, došlo k návratu až do roku 1920, tj. do dob Rakouska – Uherska. Převzali jsme jejich zákony a nyní to musíme vše napravovat, neboť lidé, kteří dělali ústavu, byli tak líní, že pouze opsali ústavu z první republiky. Nedopadne to dobře: strany a jejich kmotři jsou jen korupce a korupce je konec civilizované společnosti. Předefinovat význam slov korupce nebo úplatek je znakem nadcházející dekadence.

MS: *Nějaká východiska zde byla ...*

MZ: Dobrá, ale i v tom jsem byl zklamán. To proto, že demokracie unikla do stranických systémů. Nyní je to tak rozbuřené, zakotvené, že následkem nutně musí být korupce, chaos a skandály.

MS: *Pokud chcete mít přímou demokracii, měl byste mít aktivního, slušného člověka, jenž dokáže říci pravé věci, v pravý čas.*

... Degenerace demokracie ...

MZ: Jak však může něco říci, když k tomu nemá žádnou příležitost? Jestliže je zde partajnická společnost, která nikomu mimo své sféry kandidovat nedovoluje ... dokonce i jako nestraník, jako „nezávislý“, se musíte propojit s nějakou stranou. Jinak jste klaun, který sbírá podpisy pro ministerstvo vnitra. Na toto téma nemá cenu se bavit. Jednoduše to neexistuje. Strany dominují, tečka. Uvědomělý, aktivní, kvalifikovaný člověk se nemůže „vynořit“. Jako kdybyste očekával, že z hnojiště a močůvky se vám najednou vynoří krásný pták ohnivák.

MS: *Přesto je zde spousta iniciativ.*

MZ: Co ty dokazují?

MS: *Snaží se upozornit na důležitá témata. Proti korupci, za rekonstrukci státu ...*

MZ: K čemu to vše je? Pokud nesáhnete na stranický systém, je to čůrání proti větru. Jednoduše to nemá smysl. Musíte si uvědomit, co je příčinou. Ta musí mít nějakou formu. Nestačí jen říci, že „budeme proti korupci“. Systém sám korupci generuje. Jestliže budete proti korupci, je vám to k ničemu. Například zavřete Ratha a podobné. Pak se proberete a bude jich tam dvojnásobek. Poté je opět pozavíráte ... Nepřetržitý skandál sice živí média, ale přímo ničí životy lidí a jejich motivaci.

MS: *A člověk se stále diví, že se s korupcí nedaří bojovat.*

MZ: Ničemu se nedivím. Bojovníci proti korupci jsou totiž ti nejvíce zkorumpovaní. I „protikorupční“ vláda existuje pouze na základě korupce a úplatků. Nemohu za to, že tomu občané ani media nerozumějí. Není to v lidech, ale v systému, který jim říká: „Nebud' hloupý, zde máš své možnosti. Kdybys je náhodu nechtěl využít, budeš eliminován.“ Takový člověk bude z politiky eliminován. Kolik lidí muselo odejít z politiky, ne proto, že byli zkorumpovaní, ale kvůli tomu, že odmítli být zkorumpovaní. Tím jsou nebezpeční. Skuteční podnikatelé jsou z politiky všichni pryč; zbývají již jen „podnikatělja“.

MS: *Pochopitelně. Stačí se podívat, jací lidé v politice byli v devadesátých letech a jací tam jsou nyní.*

MZ: Ano, stále stejná „sebranka“. Naší největší bolestí je, že neumíme rozpoznat příčinu od následku. Pokud toto neumíme rozlišit, budeme se dívat na následek, což je korupce, ale nazveme jej příčinou. Budeme bojovat proti korupci v domnění, že když lidi pochytáme, pozavíráme, bude klid. Toto je největší chyba, kterou můžeme udělat. Největší zájem na tomto přístupu mají právě ti nejvíce zkorumpovaní. Vyřvávat proti korupci je znakem korupčníka na jakékoliv úrovni. To jsou ti největší bojovníci proti korupci, protože vědí, že na to Češi nazírají tak, že nedáme do pořádku systém, ale že pochytáme jen pár lidí, třeba počínaje premiérem. Jediné, co si myslí, je: „Bacha, dejte lepší pozor, ať vás nechytí.“

... Pryč s demokracií ...

MS: *Pokud je problém s demokracií, lidé si mohou říci, že nejlepší cestou k nápravě chyb demokracie je její „zrušení“ a nahrazení autoritářským systémem.*

MZ: To je hloupost. Co v České republice máme, není demokracie. Musíte se na to podívat správným způsobem. Soudím, že je to podobné, jako bychom řekli, že je nutné zrušit kapitalismus. Co dnes zde vidíme, přece není žádný kapitalismus. Není to svobodný trh. Je to trh, který je manipulován státem a

deformován do té míry, že již nevysílá spolehlivé signály. Vůbec nevíme, co je hodnota zboží, co je hodnota peněz, jelikož držíme úrokové míry na nule. Vše je zde zdeformováno a pak se objeví lidé, kteří jsou naivní, kteří se nevzdělávají a řeknou, že kapitalismus se přežil. To je přece úplný nesmysl. Kapitalismus byl zdeformován státními intervencemi a státem i zničen. Možná se v některých kulturách ani nevzpamatuje. Amerika se z toho nevzpamatuje, ale jestli se z toho vzpamatuje Česká republika, to nevíme. Jsme malou zemí a zde dostal svobodný trh nevídaný „nářez“. Dokonce i Ústavní soud ČR povolil užívání drobného tisku ve smlouvách. Nač je vám ten drobný tisk? Aby to nikdo nečetl? Je to lhaní, podvádění a manipulace. Když tohle schválí Ústavní soud, má to nedozírné následky a daná kultura prostě nemá šanci.

MS: *Přesně. Na tom se nedá budovat kvalitní demokracie a prosperita.*

MZ: Pochopitelně, že ne.

... Hodnoty ...

MS: *Rád bych se zeptal, jaké hodnoty podporují společenský a hospodářský řád? Lidé v první řadě usilovali o to, být svobodní.*

MZ: Ano, ale musíte vědět, co svoboda je.

MS: *Existence v řádu a odpovědnosti. Sám von Hayek říká, že je to možnost využití znalostí, informací ve společnosti.*

MZ: Von Hayeka jsem znal, dokonce osobně, ale to, co citujete, není úplně správné. Hayek nikdy nemluvil o informacích a vždy jen o znalostech. Svoboda znamená, že váš vstup do jakékoliv transakce vás ochrání před okradením nebo před újmou. To znamená, že jste-li ochráněn před újmou, pak se můžete cítit svobodný. Když jedu do cizí země a v hotelu mi řeknou: „Prosím vás, v noci nechodte ven, toulají se tam všelijaká individua,“ pak musím tedy já být nesvobodný, a ta individua jsou svobodná. Toto však není moje svoboda. Svoboda není stav, kdy si člověk může dělat, co chce, ale stav, kdy vám nebude děláno, co chtějí ostatní. Jestliže jednou hodnotou je svoboda, musí se v naší kultuře ujasnit, co svoboda je. Jestliže žádný student, žádný žák neví, co je svoboda, pak je to těžké; není se o čem bavit.

MS: *Domníváte se, že po roce 1989 bylo toto slovo vyprázdněno?*

MZ: Bylo, stejně jako všechna podobná „slova“. Svobodný trh byl transformován na trh volný. Pravda byla změněna na to, co říká strana ... Zkrátka, vše bylo vyprázdněno a zbaveno obsahu. Lépe řečeno, nebylo to ani tak vyprázdněné, ale spíše nenaplněné – jelikož prázdné to bylo již před tím. Nám se to nepodařilo naplnit čímkoliv hodnotným, ani v ekonomice, politice, podnikání či kultuře.

MS: *Příležitost zde byla.*

MZ: Je to přesně to, o čem hovořím. Příležitost byla – a byla úžasná. Pouze to chtělo, abychom nekopírovali rok 1920, ale reflektovali naši současnou situaci, abychom si udělali na základě svých zkušeností strategii vlastní, pro 21. století. To se však nestalo.

MS: *Mnohdy jsme slepě přijali to, co nám říkali lidé z mezinárodních institucí.*

MZ: Ano, ale říkali nám to v dobrém, naivním úmyslu, jelikož neznali naše realie. Měli jsme říci: „To, co říkáte je pěkné, ale my víme své.“ Nevěděli jsme, nepřemýšleli jsme.

MS: *Volba zde byla ...*

MZ: Máme zde tradici Bati a víme, co je svoboda. Měli bychom to vědět, protože jsme pak 40 let žili v nesvobodě. Proti Američanům jsme měli úžasnou výhodu. Jak se ukázalo, za těch čtyřicet let jsme se nepoučili – a nenaučili NIC. Jen toho děláme více, dravěji a považujeme to za „normální“.

MS: *Jak se chcete poučit z dějin? Již Hegel říká: „Největší poučení z dějin je, že se lidé nepoučili.“ Ano, jistě je to škoda.*

MZ: Nepoučili jsme se, protože jsme vlastně vpravili staré návyky do nového systému. Ten byl zpracován v takové formě, která to umožňovala. To znamená, že jsme si „vytvořili“ volný trh. Naši lumpové, zloději, podvodníci a politici vyloženě rozkvetli ...

MS: *Lidem jako panu Koženému, Soudkovi byla dána zelená ...*

MZ: Mnozí to nedělali úmyslně. Zde byla chybou neschopnost pochopit nové prostředí. Bylo to tím, že jsme se nenarodili do svobodného trhu a tím, že jsme neměli ani možnost v zahraničí načerpat minimální poznání. Z komunismu jsme „vlétli“ přímo do kapitalismu, bez minimální změny či pochopení.

MS: *Dá se říci, že u nás podoba kapitalismu má podobu konzumerismu.*

MZ: Tak se to prodávalo. Lidé, když začínají kupovat s rozmyslem a jdou za levnějším, pak se říká, že se chovají tržně. To je však tragický omyl. Takhle jednoduše se můžete chovat i v diktatuře ...

MS: *Dobrá, pokud se vrátíme k úvodní otázce, jaké další hodnoty jsou, kromě svobody, kapitalismu a demokracie, pro udržení systému důležité? Spravedlnost ...*

MZ: Spravedlnost samozřejmě. Ale spravedlnost nepluje na obláčku. Je součástí institucí, které spravedlnost chrání, anebo nechrání. Jestliže ale chrání podvody a lež, jako ten „drobný tisk“ ve smlouvách, o žádné spravedlnosti se mluvit nedá. Je toho víc, kamkoliv se podíváte. Ochrana občana, spotřebitele a uživatele je minimální a spravedlnost dostává na frak.

... Transformace ...

MS: *Pokročme dále. Reforma hospodářství u nás byla prováděna v pseudoliberalním hávu nepochopené rakouské ekonomické školy, a tak makroekonomická politika byla dělána v duchu keynesianistů a monetaristů Friedmanova typu.*

MZ: Friedman a von Hayek jsou nebe a dudy.

MS: *Bylo to však spojováno.*

MZ: Souhlasíte, že tyto školy jsou odlišné? Friedman byl intervencionista, který byl pro zásahy státu do ekonomiky a chtěl regulovat množství peněz v oběživu. Toto jde přímo a radikálně proti Hayekovi. Ten byl zastáncem svobodného trhu, kdežto Friedman ne; ten byl zastáncem volného trhu financí, ne reálných produktů a služeb.

MS: *Inu, v ideovém počátku jde o jedno velké nedorozumění ...*

MZ: O Friedmanovi (původem Rus) něco vím, jelikož jsem jej musel v Americe studovat, dokonce jsem se s ním setkal. Friedman začínal jako mikroekonom. Jeho mikroekonomické práce jsou velmi dobré. Do dnešních dnů je čtu a učím se z nich. Jakmile však sklouzl do makroekonomie, přišel s „idiotickou“ myšlenkou že stát měl za Velké deprese tisknout více peněz. Poté to převedl do formule a říkal: „Nominální peněžní zásoba by měla růst o 3 procenta ročně.“ Bylo to vše, co udělal pro

svobodný trh a kapitalismus. Zkrátka, tyto jeho úvahy byly výrazně proti von Hayekovi, který byl proti intervencím státu, proti manipulaci finančních trhů. Friedman a Keynes jsou dvě strany stejné – a stejně znehodnocené mince. Friedman přenesl svobodný trh, který v oblasti produktů a služeb chápal poměrně správně, do finančních trhů. Ptáme-li se, co udělal, můžeme říci, že vytvořil volné trhy pro finanční machinace. Tím, aniž by chtěl, podpořil spekulace a neproduktivnost finančního sektoru, což nakonec vyústilo v dnešní krizi. I v ČR se věci jako toto děly a dějí. Na VŠE Praha se tato nefunkčnost, myslím, učí dodnes. Myslím, že to nebyl žádný úmysl, protože bych lidem, kteří prováděli českou „transformaci“, přičítal velkou inteligenci. Zkrátka obě dvě „strategie“ smíchali do jednoho Eintopfu, aniž by rozuměli jednotlivým komponentám.

... Neviditelná ruka trhu ...

MZ: Pamatuji si, tohle zaklínadlo „neviditelná ruka trhu“. V celé práci Adama Smithe je to zmíněno jen jednou, zcela okrajově, a z hlediska individuálního účastníka trhu.

MS: *Bohužel tento termín byl vysmíván.*

MZ: Bylo to zaklínadlo, kterým se všichni řídili, přitom Adam Smith je použil pouze bokem a lidé provádějící transformaci se té větičky chytili. Nahradili neviditelnou ruku trhu až příliš viditelnou rukou státu.

MS: *Nepochopení v teorii vede k nepochopení v praxi a v konečném důsledku ke ztrátám.*

MZ: Ano, ale bylo to způsobeno tím, že vzdělání na VŠE bylo velmi plytké. To znamená, že se chytali jednoduchých formulací, které se najdou v každé učebnici. Když někdo řekl: „Neviditelná ruka trhu,“ prostě to opakovali. Fakt, že Friedman byl státní intervencionista, jim úplně unikl. Do dnešních dnů ho považují za zastánce svobodných trhů, i když jen spekulace finančních.

MS: *Friedman napsal mnohá pojednání o svobodě jako je Kapitalismus a svoboda, Svoboda volby ... Proč by jej někdo při ledabylém čtení nemohl považovat za zastánce svobodného pojetí společnosti?*

MZ: Ano, píše o svobodě. Již jsem řekl, že svoboda má dvě různé interpretace. Je to svoboda činit anebo svoboda neškodit. Friedman, jako Rus, chtěl svobodu činit, ne svobodu chránit. Myslím, že mnohem důležitější je svoboda, aby člověk nebyl poškozen.

... Kroky transformace ...

MS: *Ve vašich pracích kritizujete postup hospodářské přeměny, díky níž jsme si větev pod sebou podřízli. Diskutujete význam otázky privatizace. Tento problém stavíte výše než jiné transformační kroky. Jinými slovy privatizací se mělo začít. Po privatizaci restituce, tedy odstátnění, měla následovat demonopolizace, liberalizace cen a mezd.*

MZ: Privatizaci jsem považoval za krok naším směrem, tj. zachování kapitálových prostředků pro případný vznik vrstvy národních kapitalistů. Z tohoto důvodu to nemělo utéci do zahraničí. U nás došlo k pomýlení, co je kapitál. To znamená, že u nás se jako kapitál začala chápat hromada peněz. Hromada peněz jistě není kapitál. Kapitál jsou prostředky, které jsme prodali. To, co jsme dostali, nebyl kapitál, ale pouze měšec peněz. Ten nám ale k ničemu nebyl, jak se ukázalo, a to proto, že peníze nejsou kapitálem, ať si to na VŠE učí, jak chtějí. Hromada peněz se kapitálem musí stát – a to se nestalo. Projedli jsme svůj kapitál.

MS: *Jinými slovy peníze by se musely investovat.*

MZ: Rád bych ty investice viděl. Jednoduše jsme je projedli a nezbylo nám nic. Jsou simpletoni, kteří

by se rádi z krize proinvestovali, ale stát přece nemůže „investovat“; stát užívá konfiskované peníze druhých lidí. Nesmysl „Hladových zdí“ je zde nabíledni. Opravdová investice je užití soukromých peněz na základě principu návratnosti. Vše ostatní je státní plýtvání.

MS: *Byli zde lidé, kteří chtěli investovat, ale neuměli to. Podívejte se na pana Soudka. Snažil se investovat, ovšem víme, jak to skončilo.*

MZ: Proč ho vůbec zmiňujete, když víme, jak to skončilo? Důležité není, oč se snažil, ale jak to dopadlo. Skončilo to trapně. Škodu Plzeň v podstatě zlikvidoval a pak s úsměvem odešel.

... Kde jsou kapitalisté ...

MS: *Někdo může říci: „Dobrá, kde vzít české kapitalisty, aby to, co nám z minulého režimu zůstalo, aby to sloužilo.“*

MZ: Tázete se po 25 letech? Na toto se člověk měl tázat v roce 1990!

MS: *Nutno říci, že jsem byl pouze devítiletý hoch. Svou otázku jsem směřoval do roku 1990.*

MZ: Jako kdyby to nebylo jedno. Já byl sice dospělý, a tázal jsem se správně, ale stejně to nedopadlo dobře. Tázat se, kde vzít české kapitalisty nemá dle mého pohledu smysl. Česko hledá politiky, kteří bohatství konzumují, a ne podnikatele, kteří bohatství vytvářejí. Je (hodně) pozdě.

... Cesta k národnímu kapitalismu ...

MS: *Dá se namítnout, že chyběly znalosti ...*

MZ: Z mého pohledu se o znalosti nikdo nezajímal. Tázete-li se, kde je vzít, tedy popíši následnou cestu. První, co se mělo stát - neprodat kapitálové statky do cizích rukou. Za druhé, kapitálové statky bychom pronajali do používání zahraničních uživatelů s tím, že naši manažeři a podnikatelé by se učili a že zahraniční investoři by s každým ziskem odevzdávali zpět dohodnuté procento akcií. Za deset, patnáct let by kapitál přešel zpět do našich rukou, k již vyceповaným, vytrénovaným manažerům a podnikatelům. Toto nikdo nedělal, ani to nechápal. Dokonce to nechťeli ani poslouchat, jelikož tomu nerozuměli. Tomuto procesu se říká *Postupný převod vlastnictví*. Představitelé transformace byli zastánci toho, že převod vlastnictví musí být náhlý a okamžitý. Navíc musí být za hotovost. Kdo přišel s kufrem peněz, byl vítán. Když někdo přišel s šekem, nevzali jej - příliš průhledné! To znamená, že kapitál byl znehodnocen na tu hromadu peněz. Ta se projedla ... Jediní, kdo zde investovali, byli ti, kteří dostali kapitálové prostředky. To znamená Němci, Japonci, Korejci ... Oni investovali, i když ne příliš mnoho. Naši neinvestovali vůbec. Jen tunelovali, shrabovali hotovost a kupovali si hlasy.

MS: *Zvolili jsme českou cestu privatizace na dluh.*

MZ: Naši lidé to vytunelovali. Ve své podstatě zde probíhala a probíhá „deinvestice“.

MS: *Byl jste skeptický vůči řazení kroků reformem. Jak se zpětně díváte na kuponovou privatizaci? Člověk to mohl považovat za „rozdání majetku“. Víme, jak proces končil.*

MZ: Kuponové rozdání majetku bylo srozumitelně komunikováno. Klaus na Karlově univerzitě tvrdil: 40 let jsme si říkali, že to patří nám všem, tak si teď na to vydáme papír (kupon). Jedná se o intelektuální tragedii, přeložená do ekonomického surrealismu. Sklidil nadšený, neutuchající potlesk.

MS: *Jakou roli podle vás hrál během transformace kapitálový trh? Burza vznikla během experimentu kuponová privatizace.*

MZ: Kapitálový trh byl fraškou (a je dodnes). ČR nemá žádné kapitálové trhy. Už v r. 1992 jsem navrhoval střeoevropskou burzu. To, co máme dnes je mediální *faux pas*, plné nevzdělaných „analytiků“ a polostátních podniků.

... Kroky k zahraničním investorům ...

MS: *Pokročme dále, ale zůstaňme v oblasti investic. Z vašich soudů je zřejmé, že byste nesouhlasil s tím, co dělal Jan Vrba, ministr hospodářství, který se snažil přilákat do České republiky renomované zahraniční společnosti.*

MZ: Jan Vrba měl ve svém ministerském působení krátkou fázi, kdy se zajímal o mé názory. Poté se dostal na vyšší vládní pozice a svůj pohled změnil. Jinými slovy měl dvě fáze. V první fázi jsme spolu souhlasili, ale poté došlo k rozchodu; já zůstal u svých hodnot a trval jsem na nich, kdežto on se stal politikem a začal se přizpůsobovat jiným silám.

MS: *Snažil se vytvořit podmínky, aby v českých zemích pokračoval rozvoj průmyslu a technologií obohacených o zahraniční zkušenosti.*

MZ: Nic takového se nestalo. Míním, že to nebylo využívání ani pochopení zahraničního kapitálu. To byl prostý odprodej našeho kapitálu za pouhé peníze. Musíme si uvědomit, že v této situaci peníze nejsou kapitálem. My jsme žádný kapitál neudrželi. Bylo nám za kapitál zapláceno. Kapitál je podnik, ne peníze.

MS: *Ty však šly do státního rozpočtu.*

MZ: Ano, prodali jsme podnik, což je kapitál a dostali jsme hromádku peněz, což kapitál není, a šlo to do rozpočtu k projedení. Do dnešních dnů tomu, jako hlupáci, říkáme zahraniční kapitál. Kdyby tomu tak bylo, musel bych se „pověsit“ na první vrbu.

MS: *Snad privatizace české společnosti Škody Auto je úspěšnou privatizací, což je práce Jana Vrby.*

MZ: Škoda šla do německých rukou, ztratili jsme kontrolu, nemáme do toho co mluvit; Škoda nám nepatří, jsme outsourcovaní námezdníci a poskytujeme jen levné služby montáže, skladování a vývozu. Ani nechápu, proč se mně na tohle ptáte.

MS: *Ptám se, proč to ztracovat?*

MZ: To není ztracování, to je odsouzení. Němci nám dali peníze. My jsme jim za to dali kapitál. Do dnešních dnů prosperují a my z toho nemáme nic. Vzpomínám si na slova pana Klause, který říkal, že bychom byli hloupí, kdybychom se zbavili Škody Auto, kdybychom se zbavili Plzeňského pivovaru, atd. ... Nutno říci, že jsme se zbavili VŠEHO. Čeho jsme se nezbavili, toho se ještě (viz ČSA a letiště) snažíme zbavit, ale nikdo to již nechce. Zkrátka jsme nepochopili rozdíl mezi kapitálem a penězi.

MS: *Ani naši ekonomové tento rozdíl nepochopili ...*

MZ: Samozřejmě, že ne. Pajcují dodnes evropská dogmata, nepřemýšlejí. „Chytře“ jsme se zbavili kapitálu, dostali jsme spoustu peněz, o kterých nikdo neví, co se s nimi stalo, a dnes nemáme NIC.

MS: *V počátku transformace se říkalo, že stát je přece špatný vlastník.*

MZ: Stát dal na to, aby se zvýšila spotřeba, aby lidé volili politiky. Stát by neměl vlastnit nic, co nemůže provozovat lépe než soukromý sektor, ...

MS: ... tedy i pana Václava Klause.

MZ: To už vůbec nevím, co s tím může mít Klaus společného. Koncem devadesátých let se životní úroveň dosti zvedla - a to právě proto, že jsme projídali cizí peníze. Když je však projíte, nezbude vám nic, jelikož kapitál jste již prodali. V čem a jak chcete podnikat, když jsme všechny podniky proklausovali?

MS: *I banky jsme prodali, které byly ke konci devadesátých let na zavření.*

MZ: Ano, prodali jsme je pozdě a dokonce všechny. Také noviny jsme prodali. Jakou máme ekonomiku? Prodej zahraničním podnikům byl mantrou. Klaus tvrdil, že je jedno, komu to vlastně patří. Vyhledejte si to; mně to už unavuje.

MS: *Proč ne, když kapitál prospívá, podnik prosperuje, může říci neangažovaný pozorovatel.*

MZ: Vůbec nevím, na co se ptáte. Jak může být jedno, komu to patří, když ten, komu to patří, dostává plnou hodnotu vyrobeného produktu a pouze platí za služby. Jelikož nám nepatří nic, jsme placeni pouze za služby, které mají nejnižší přidanou hodnotu. Co chcete říci slovy: „Komu to prospívá?“ Lumpům. Škodovka jistě prospívá Němcům. Jak prospívá nám? Nejistou a dočasnou zaměstnaností, dokud evropské automobilky nepadnou.

MS: *Udržuje například zaměstnanost. Díky ní jsme ve světě bráni „vážně“. Jsme jednou z automobilových velmocí, pokud přepočítáme výrobu aut na jednoho člověka.*

MZ: To je nesmysl. Naše zaměstnanost klesá a svět nás nebere vážně, spíše za klauny. Nevím, zda mě neprovokujete. Ano, máme pár lidí, kteří jsou na montážích, nejsou ani ve vývoji, ani ve strategickém rozhodování. Zkrátka je to německý podnik. Nevím, jak můžete říkat, že je to „naše“ Škodovka, když tam nemáme ani jednu akcii. Je to tedy náš podnik? Je pouze na našem území, ale i v Číně. Víte, kolik má Amerika podniků na území Guatemaly? Je Guatemala tím, co bychom chtěli napodobovat? Pokud s tímto souhlasíte, tak obhajujete otřesné věci.

MS: *To rozhodně není mým úmyslem.*

... České společnosti? ...

MS: *Když kladete důraz na české společnosti, můžeme uvést ČEZ ...*

MZ: To je polostátní podnik, propojený s politikou a politiky. Proč bychom se o něm měli vůbec bavit?

MS: *Zmiňuji jej proto, že je vlastněn státem, třebaže je to klasická akciová společnost.*

MZ: Vždyť i za Mussoliniho byl fašistický systém v Itálii založen na „státním vlastnictví“ akcií ... To, že privatizujete a necháte státu podíly je státní intervencí, mají to pod kontrolou. Na druhou stranu - každou chvíli máte nároky na zisky z ČEZ a jiných podniků od pochybných politiků a politických stran. Nechápu, proč se tím zabýváme?

MS: *Soudíte, že je správné ...*

MZ: Není, ale naštěstí je to snad jen jeden podnik ...

MS: *Pak zde jsou Lesy České republiky.*

MZ: Představte si, co toho bylo a že nám zbylo jen toto. Nejen, že nám to zbylo, ale my jsme do dnešní doby nevytvořili národní kapitalisty. Máme to v rukou státu a je to stejné jako za komunistů.

MS: *Možná neochota státu prodat ČEZ je způsobena tím, že vytváří pro stát velké zisky a je ve střední Evropě strategickou společností.*

MZ: Jistě, politické peníze; ale měli bychom se zeptat, co se zisky z ČEZ dělá stát? Nepodporuje politické strany a jejich kmotry? Sám musíte vidět, že to směřuje ke krachu. Jen počkejme na Temelín ...

MS: *Špatně hospodaří a nepomohl „vytvořit“ národní kapitalisty ...*

... Implikace transformace ...

MZ: Myslel jsem, že řeknete, že stát pomáhá růstu životní úrovně českého obyvatelstva. Včera, tedy 5. června 2013, ohlásila média, že poprvé od roku 1990 padla nominální úroveň mzdy. Předtím padala pouze reálně. Prostě chudneme. Proč média nekřičí, že jsme zchudli?

MS: *Na žebříčku konkurence bohužel též padáme. Jsme ve čtvrté desítce.*

MZ: Pochopitelně, protože nemáme vlastní ekonomickou kontrolu. Nerozhodujeme o svých osudech. Vše jsme prodali za „mísu čočovice“.

MS: *Říkáme, jsme závislí na Německu.*

MZ: Neříkáme. Udržujeme obyvatelstvo v klamu. Jsme na Německu kriticky závislí. Německo zakašle a my dostaneme zápal plic.

MS: *Bohužel to odskáčeme. Je to cosi podobného, jako když zakašle Amerika, Evropa se dostane do obtíží.*

MZ: Kdysi to tak bylo. Amerika dnes není zdaleka tak silná. Německo také ne. Německo nyní přichází do krize, jejich výroba začíná padat. Auta se neprodávají. Nejhorší je, že to odnesme my. My bez Německa nemáme nic. Je to tragedie a hloupost; máme mít svoji vlastní, nezávislou ekonomiku. Bohužel, nikdo tomu nevěnuje pozornost a media se vyžívají v politických „kauzách“. Je to přerovnávání lehátek na palubě Titaniku.

MS: *Myslím, že česká ekonomka Ilona Švihlíková říká, že Česká republika se stala „17. Bundesland“.*

MZ: Důležité je, co tato ekonomka „říká“, ne co si vy myslíte. To by však mělo smysl pouze, kdyby to byla tisíciletá říše. Bohužel Němci dopadnou stejně špatně, jako dopadli Francouzi, jako dopadnou Angličané, neboť se dnes dějí věci, které nazývám transformací, a které se Německu nevyhnou. Každá země má určitá specifika. Německo přece jen v Unii „makalo“ více než ostatní. Nyní to vše padá, protože Unie není schopná od nich kupovat.

... Východiska ...

MS: *To jsou negativní trendy, jimž bychom měli čelit. Kdybyste měl říci, co by pomohlo českému hospodářství, abychom navázali na slávu první republiky?*

MZ: To se pěkně navazuje, když jsme dali 25 let prostor jiným. V roce 1990 jsme mohli navázat. To se mohlo mluvit o návaznosti. Jak chcete nyní navazovat? Na co chcete navazovat? Na to, co bylo před osmdesáti lety? To se těžko navazuje. Musíme znovu, musíme na zelené louce. To však není otázka návaznosti.

MS: *Aby mi bylo správně porozuměno. Asi místo slova návaznost bylo lepší užít vyrovnat. Co dělat, abychom se vyrovnali vážnosti postavení první republiky ve světě?*

MZ: Nám již nepomůže nic, než začít znovu, od píky. Musíme hledat, vytvářet a podporovat své vlastní národní kapitalisty. Oni ale státní podporu nepotřebují, protože pak by kapitalisty vlastně nebyli. Nemáme takové lidi.

MS: *Potřebujeme lidi jako Tomáš Baťa ...*

MZ: To proto, že nemáme žádné kapitálové statky, které bychom mohli převzít. My je musíme začít vytvářet. Jsou i podniky ...

MS: *... Jablton, bohužel Linet se stal holandskou společností, třebaže své výrobní centrum mají ve Slaném ...*

MZ: Němci mají závod v Mladé Boleslavi, Holanďané mají svůj závod ve Slaném ... Myslíte si, že toto je to, co potřebuje Česká republika? Je to stejné, jako když Američané v Guatemale měli celou řadu svých podniků na cizím území. Zásadní je, komu ty podniky v hospodářství patří a ne, kde to je. Klaus říkával: „Vždyť je to jedno, komu to vlastně patří“. To byl borec! Ani si neumím představit, z jakých učebnic se takové nesmysly daly vyčíst.

MS: *Volvo je ve vlastnictví Číňanů ... Jsme vlastně Němci, Holanďany ...*

MZ: V globálním světě je jedno, na jakém místě svůj business provozujete. V Čechách jsem měl na mysli jiné podniky. Nebudu je ani jmenovat. Jsou zde podniky, které jsou ryze české a pronikají do zahraničí svými produkty, což je národní kapitalismus. To je baťovství. Linet je úžasná věc. Byla vytvořena velmi schopným člověkem, ale v pozdějších fázích jsem se dozvěděl, že Linet vlastně není český podnik a byl najat Holanďany a také za nimi odešel.

MS: *Nutno říci, že je to globální firma ...*

MZ: ale není to naše firma. Měli bychom si uvědomit, že když nic nemáme, tak nic nemáme, třebaže se společnost stará o zaměstnanost. Když postavím firmu v Kazachstánu, tak to není kazachstánská firma, ale česká firma; pouze používám kazachstánskou práci, ale platím jim tolik, kolik si myslím, že mají za práci dostat. Jestliže se rozhodnu, že firmu zlikviduji, že odejdu ze země, nikdo mě nezastaví ...

MS: *Zní to logicky. Hovoříme-li o východiscích naší situace, jakou roli vlády byste viděl? Přivítal byste, aby česká vláda nebyla intervencionistická, aby kultivovala pravidla ...*

MZ: Nevím, co s tím může mít stát společného. Přál bych si, aby mezi svobodným trhem a státní intervencí spadla železná opona, aby se to neprolínalo. Jinými slovy politika by neměla zasahovat do tvorby bohatství. Měla by zasahovat a má zasahovat pouze do rozdělování bohatství již vytvořeného. Ona sama není schopna bohatství vytvářet. Měla by ochránit ty lidi, kteří bohatství vytvářet umějí. Samozřejmě zahraniční firmy na českém území mají kladnou hodnotu, jelikož zaměstnávají stovky lidí. Je to ale tak málo, že se na tom hospodářství postavit nedá. Navíc jsou to nejisté pozice. Když to však trvá hodně dlouho, jako 20 či 25 let, vytrácejí se znalosti, schopnost řídit podnik se vytrácí, schopnosti strategického rozhodování se ztratí. Jediné, co pak umíme, je, když nám někdo řekne,

abychom zašroubovali šrouby. Člověk za to dostane pár korun a půjde (Jeho práci převezmou roboti).

MS: *V tom však nemůžeme vidět velkou perspektivu.*

MZ: Také ji v tom nikdo nehledá. Bylo to vše jasné již v r. 1990, mohlo se vykročit správně. Pokud se chceme vyrovnat našim předkům, musíme nyní začít znovu. Je to o to těžší, že ...

MS: *... se svět změnil.*

MZ: Ano, kdybychom se nevzdali kapitálových statků, měli jsme něco do počátku. Ekonomika by nebyla tak silná a vyvinutá jako Německá či Korejská, ale měli bychom něco, co sami kontrolujeme a sami můžeme rozhodnout, že např. místo benzínových vozů budeme vyrábět elektrické. Dnes to rozhodnout nemůžeme my, ale Němci. Ti by však byli hloupí, aby dělali elektrické vozy v Čechách. Raději je budou dělat v Německu: je v tom budoucnost. Tak bychom mohli pokračovat dále. Projídat kapitál se nikdy nevyplácí, nikomu.

MS: *Myslíte si, že by k budování českého kapitalismu, k budování skupiny národních kapitalistů by pomohl fungující kapitálový trh? Bohužel skomírá ...*

MZ: Dnešní „kapitalový trh“ není trh kapitálu, ale krátkodobého spekulování na burze. Některé spekulativní programy (v nichž jsme „mistři“) pracují v rozmezí tisíciny vteřiny. Spekulativnímu kapitálu je jedno, co se děje s reálnou ekonomikou. Vsadit si lze na prohru jako na výhru, na pokles nebo růst – spekulantům to bylo vždy jedno, ale v tisícině vteřiny žádný kapitál nevytvoříte. Musíte šetřit, ne utrácet.

... Výhledy ...

MS: *Přes negativní skutečnosti jste optimista? Jaké bude podle vás místo České republiky v Evropě a globalizovaném světě?*

MZ: Jsem optimistou. Vidím, že dochází ke změně. Nejsme v této situaci sami. Nejsm zastáncem toho, abychom říkali, že jsme na tom špatně, ale ostatní jsou na tom hůře. Pořád si říkám, že bychom měli vycházet sami ze sebe. Klaus vždy říkal: „Jsme na tom lépe než Bulharsko.“ Vždy mně jeho slova mrzela. My bychom se neměli poměřovat s Bulharskem. Tomáš Baťa vždy říkal: „To nejlepší na světě nám úplně stačí ...“ To je to správné, to je ten opravdový, český borec nakonec. Učebnicoví agenti s teplou vodou mě nezajímají, nelze se od nich ničemu naučit.

MS: *Je třeba být realistou a přitom mít v duchu velké cíle.*

MZ: Není to velký cíl, ale normální uvažování. Líbí se mi víc jedna Baťova věta, než tisíce slov Klause. Ve větě „Jsme na tom lépe než Bulharsko“ jsou prohra a úpadek již předem obsaženy. Pouze bych konstatoval, že spousta zemí prošla podobnou deformací a nepochopením. Nejsme výjimkou. Pokud jste se ptal, v čem spočívá můj optimismus, mohu uvést toto. Kdybychom tím prošli pouze my, byl bych velmi pesimistický, ale že tím prošli i ostatní, existuje zde naděje, že všichni jako celek se posunou a začnou vytvářet systém, který bude skutečně založen na svobodném trhu a omezí se intervence státu. My to pak pomalu můžeme převzít, jako to stejně děláme od r. 1989. Nevedeme, jsme vedeni (někdy za nos).

MS: *Ano, za 25 let se Čína posunula, násobně zvětšila své bohatství, třeba vývoj v ní je polarizovaný ...*

MZ: To je zajímavé, jelikož začali transformovat komunistickou ekonomiku společně s námi. Oni to dokázali a my jsme to nedokázali. Jich je 1,385,245,000 a nás asi deset milionů, méně než New York.

Celou ČR by mohl uřídit starosta - a hned by bylo lépe.

MS: *Děkuji vám za pohled ze zámoří ...*

P.S.:

MS: *Jak jste se osobně účastnil obnovy demokracie a kapitalismu?*

MZ: Účastnil jsem se osobně, aktivně a plně angažovaně. Vše jsem detailně popsal v knize: *Neučte se z vlastních chyb*. Pracoval jsem se všemi klíčovými stranami, ale jim o ekonomiku nešlo, jen o politiku, tunelování a korupci. Neschopnost ekonomicky přemýšlet vyrazila dech: každý jen „omílal“ nějaké učebnicové poučky, které se vůbec nehodily. Vystupoval jsem v televizi, psal články v novinách, jezdil na meetingy po republice. Lidé však tleskali rozbití republiky, rozprodeji národního kapitálu, rozmělnění ekonomiky pomocí kuponů a mediálnímu oslavování grázlů typu Kožený a jejich politických sponzorů. Dodnes draze platíme za zkorumpovanou společnost tunelářů a lhářů.

MS: *Účastnil jste se kuponové privatizace, jakožto velké příležitosti obnovy kapitalismu?*

MZ: Jak bych se mohl účastnit? Právě jsem Vám odpověděl. Naopak, bojoval jsem ze všech sil proti kuponovce. Když se Havel postavil v čelo předlouhé fronty na kupony, již za kuropění (po pivní schůzce s Klausem na Nebozízku), jsem z USA kolegům telefonoval, že je konec, že jakékoliv další úsilí je zbytečné, že vše bylo rozkradeno a ČR bude pracovat již jen pro druhé, ne pro sebe. Poslali na mě v novinách dokonce i poradce v Rusku Jeffrey Sachse, který však byl tak zmatený, že byl vlastně na mé straně. Pak už o něm také nikdo neslyšel. Ti „kuponáři“ uznávali je jednu ekonomii - tu svoji politiku. Uspěli a dominují nám, již bělovlasí, dodnes.

MS: *Co jste říkal na rozdělení Československa na dvě samostatné republiky? Nepřispělo náhodou ono rozdělení k eliminaci slovenského nacionalismu, což vedlo k lepší spolupráci v rámci Visegrádského společenství a také k opětovnému setkání v Evropské unii?*

MZ: Spolu se Zemanem a ostatními jsem urputně bojoval proti rozbití. Vše kladné, co popisujete, mohlo nastat i pro Československo. Zeman pak zradil, a já v tom zůstal sám; nejsem oportunist. Jen si představte, jak bychom dnes fungovali jako celek. Jakékoliv rozdělení však minimálně zdvojnásobuje počet funkcí, úřadů a politiků - a o to šlo. Namísto debat byla vytvořena koryta pro všechny. Od té doby probíhá proces rekorytarizace v podstatě bez chvilky oddechu, nebo přestávky na oběd. Náznaky spolupráce se začínají objevovat a k přirozenému hospodářskému sloučení opět dojde, ale až si oba národy hrábnou až na dno v současné krizi. Má generace se nového Československa již nedožije. Ale bude, protože být musí.